

EVROPSKÁ KOMISE

DOPORUČENÍ KOMISE

ze dne 27. listopadu 2013

o procesních zárukách pro zranitelné osoby podezřelé nebo obviněné v trestním řízení

(2013/C 378/02)

EVROPSKÁ KOMISE,

s ohledem na Smlouvu o fungování Evropské unie, a zejména na článek 292 této smlouvy,

vzhledem k těmto důvodům:

- (1) Cílem tohoto doporučení je vybídnout členské státy, aby posílily procesní práva všech podezřelých nebo obviněných osob, které nejsou schopny pochopit trestní řízení nebo se jej účinně účastnit s ohledem na svůj věk, duševní nebo fyzický stav nebo zdravotní postižení („zranitelné osoby“).
- (2) Stanovením minimálních pravidel pro ochranu procesních práv podezřelých nebo obviněných osob by mělo toto doporučení posílit důvěru členských států v systémy trestního práva ostatních členských států a pomoci tak zlepšit vzájemné uznávání rozhodnutí ve věcech trestních.
- (3) Stockholmský program ⁽¹⁾ klade značný důraz na posílení práv jednotlivců v trestních řízeních. Rada v bodě 2.4. uvedeného programu vyzvala Komisi, aby předložila návrhy na vytvoření postupného přístupu ⁽²⁾ k posílení procesních práv podezřelých nebo obviněných osob.
- (4) Doposud byla přijata tři opatření, a to směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ⁽³⁾, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ⁽⁴⁾ a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ⁽⁵⁾.
- (5) Odkazy na podezřelou nebo obviněnou osobu, která je zbavena osobní svobody, obsažené v tomto doporučení by měly být chápány jako odkazy na každou situaci, kdy je podezřelá nebo obviněná osoba v průběhu řízení zbavena osobní svobody ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP, jak toto ustanovení vykládá judikatura Evropského soudu pro lidská práva.
- (6) Je zásadně důležité, aby byla zranitelnost osob podezřelých nebo obviněných v trestním řízení včasně zjištěna a uznána. Za tímto účelem by měli úvodní posouzení provádět policisté nebo orgány činné v trestním řízení. Příslušné orgány by rovněž měly být schopny požádat nezávislého odborníka o přezkoumání stupně zranitelnosti, potřeb zranitelné osoby a vhodnosti jakýchkoliv opatření přijatých nebo plánovaných vůči zranitelné osobě.
- (7) Podezřelé nebo obviněné osoby nebo jejich obhájci by měli mít právo napadnout v souladu s vnitrostátním právem posouzení potenciální zranitelnosti v trestním řízení, zejména pokud by to významným způsobem narušilo nebo omezilo výkon jejich základních práv. Toto právo neukládá členským státům povinnost zavést zvláštní odvolací postup, zvláštní mechanismus ani postup pro podávání stížností, jehož prostřednictvím lze takové neprovedení posouzení nebo nepřiznání zranitelnosti napadnout.
- (8) „Zákonným zástupcem“ se rozumí osoba, která zastupuje zájmy zranitelné osoby a dohlíží na její právní záležitosti. Typickým příkladem je soudem ustanovený opatrovník zranitelné osoby.
- (9) „Vhodnou dospělou osobou“ se rozumí příbuzný nebo osoba se sociální vazbou na zranitelnou osobu, jež bude pravděpodobně jednat s orgány a umožní zranitelné osobě uplatnit její procesní práva.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 115, 4.5.2010, s. 1.

⁽²⁾ Úř. věst. C 295, 4.12.2009, s. 1.

⁽³⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ze dne 20. října 2010 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení (Úř. věst. L 280, 26.10.2010, s. 1).

⁽⁴⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení (Úř. věst. L 142, 1.6.2012, s. 1).

⁽⁵⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkácího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzultacemi úřady v případě zbavení osobní svobody (Úř. věst. L 294, 6.11.2013, s. 1).

- (10) Zranitelné osoby potřebují během trestního řízení odpovídající pomoc a podporu. Proto by měl být právní zástupce podezřelý nebo obviněný zranitelné osoby nebo vhodná dospělá osoba co nejdříve uvědomeni o trestním řízení vedeném s touto osobou, o povaze obvinění, procesních právech a o dostupné právní ochraně. Právní zástupce nebo vhodná dospělá osoba by měli být rovněž co nejdříve vyrozuměni o zbavení osobní svobody a informováni o příslušných důvodech, pokud to není v rozporu s nejlepším zájmem dotčené osoby.
- (11) Osoby, které jsou uznány za mimořádně zranitelné, nejsou schopny sledovat a chápat trestní řízení. Aby bylo zajištěno, že jsou zaručena jejich práva na spravedlivý proces, neměly by mít možnost vzdát se svého práva na obhájce.
- (12) Aby byla zajištěna osobní integrita zranitelné osoby, která je zbavena svobody, měly by mít zranitelné osoby přístup k lékařskému vyšetření posuzujícímu jejich všeobecný zdravotní stav a slučitelnost případných opatření, jež vůči nim byla přijata, s jejich stavem.
- (13) Zranitelné osoby nejsou vždy schopny pochopit obsah policejních výslechů, kterým jsou podrobovány. Aby se zabránilo zpochybnění obsahu výslechu, a tedy zbytečnému opakovanému dotazování, měly by být tyto výsledky audiovizuálně zaznamenávány.
- (14) V závislosti na specifických okolnostech jednotlivých případů by neměl stav zranitelnosti představovat překážku pro přístup podezřelý nebo obviněný osoby k důkazním materiálům v držení příslušných orgánů v souvislosti s dotčenou trestní věcí v rámci výkonu jejich procesních práv a s ohledem na právo na účinnou právní ochranu.
- (15) Toto doporučení se vztahuje na zranitelné osoby, jež jsou předmětem postupu předávání podle rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV⁽¹⁾ (řízení týkající se evropského zatýkacího rozkazu). Příslušné orgány vykonávajícího členského státu by měly na řízení týkající se evropského zatýkacího rozkazu uplatnit zvláštní procesní práva uvedená v tomto doporučení.
- (16) Odkazy na vhodná opatření k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti pro osoby se zdravotním postižením obsažená v tomto doporučení by měla být chápána

v kontextu cílů definovaných v Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006, a zejména v článku 13 uvedené úmluvy.

- (17) Aby se zajistilo, že si odborníci, kteří jsou ve styku se zranitelnými osobami, budou vědomi zvláštních potřeb těchto osob, měli by absolvovat příslušné školení.
- (18) Toto doporučení ctí základní práva a dodržuje zásady uznané Listinou základních práv Evropské unie. Usiluje především o podporu práva na svobodu, práva na spravedlivý proces a práva na obhájku.
- (19) Členské státy by měly Komisi informovat o následných krocích souvisejících s tímto doporučením do (36 měsíců) od jeho oznámení. Na základě těchto informací by Komise měla monitorovat a posuzovat opatření členských států.

DOPORUČUJE:

ODDÍL 1

PŘEDMĚT A OBLAST PŮSOBNOSTI

1. Toto doporučení vyzývá členské státy k posílení určitých procesních práv zranitelných osob podezřelých nebo obviněných v trestním řízení a zranitelných osob, jež jsou účastníky řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu.
2. Zvláštní procesní práva zranitelných osob by měla platit od okamžiku, kdy jsou podezřelý ze spáchání trestného činu. Tato práva by měla platit až do doby uzavření řízení.
3. Zranitelné osoby by měly být v souladu s jejich nejlepšími zájmy zapojeny do výkonu procesních práv, přičemž se zohlední jejich schopnost chápat řízení a účinně se na něm podílet.

ODDÍL 2

IDENTIFIKACE ZRANITELNÝCH OSOB

4. Zranitelné osoby by měly být neprodleně identifikovány a uznány za zranitelné. Členské státy by měly zajistit, aby odpovědné orgány měly možnost využít lékařského vyšetření nezávislým odborníkem s cílem identifikovat zranitelné osoby a stanovit stupeň jejich zranitelnosti a jejich specifické potřeby. Tento odborník může vydat odůvodněné stanovisko týkající se vhodnosti opatření přijatých nebo plánovaných vůči zranitelné osobě.

⁽¹⁾ Rámcové rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (Úř. věst. L 190, 18.7.2002, s. 1).

ODDÍL 3

PRÁVA ZRANITELNÝCH OSOB

Zákaz diskriminace

5. Zranitelné osoby by v rámci vnitrostátních právních předpisů neměly být vystavovány žádné diskriminaci, pokud jde o výkon procesních práv uvedených v tomto doporučení.
6. Procesní práva přiznaná zranitelným osobám by měla být dodržována v průběhu celého trestního řízení, přičemž by měla být zohledněna povaha a stupeň jejich zranitelnosti.

Presumpce zranitelnosti

7. Členské státy by měly uplatňovat presumpci zranitelnosti, zejména u osob se závažným psychologickým, intelektuálním, tělesným nebo smyslovým postižením, nebo s duševními chorobami nebo kognitivními poruchami, které jim zabraňují pochopit řízení a účinně se ho účastnit.

Právo na informace

8. Osoby se zdravotním postižením by měly na požádání obdržet informace týkající se jejich procesních práv, a to ve formátu, který je pro ně přístupný.
9. Zranitelné osoby a, pokud je to nezbytné, jejich právní zástupci nebo vhodná dospělá osoba by měli být informováni o zvláštních procesních právech uvedených v tomto doporučení, zejména o těch, která se týkají práva na informace, práva na lékařskou péči, práva na obhájce, práva na ochranu soukromí a v příslušných případech o právech týkajících se vazby.
10. Právní zástupce nebo vhodná dospělá osoba jmenování zranitelnou osobou nebo odpovědnými orgány k zastupování této osoby by měli být přítomni na policejní stanici a v průběhu soudního jednání.

Právo na přístup k obhájci

11. Pokud zranitelná osoba není schopna chápat řízení, ani je sledovat, nemělo by být možné vzdát se práva na přístup k obhájci podle směrnice 2013/48/EU.

Právo na zdravotní péči

12. Pokud jsou zbaveny osobní svobody, měly by mít zranitelné osoby v průběhu celého trestního řízení přístup k systematické a pravidelné lékařské péči.

Zaznamenávání výslechů

13. Všechny výslechy zranitelných osob v průběhu vyšetřování v přípravném řízení by měly být audiovizuálně zaznamenávány.

Zbavení osobní svobody

14. Členské státy by měly podniknout vše, aby zajistily, že ke zbavení osobní svobody před odsouzením dojde u zranitelných osob pouze v krajních případech, že bude přiměřené a proběhne za podmínek odpovídajícím potřebám zranitelné osoby. Pokud jsou zranitelné osoby zbaveny svobody, měla by být přijata vhodná opatření, aby se zajistilo, že budou mít přístup k přiměřenému ubytování s ohledem na jejich zvláštní potřeby.

Soukromí

15. Odpovědné orgány by měly přijmout vhodná opatření k zajištění ochrany soukromí, osobní integrity a osobních údajů zranitelných osob, včetně lékařských údajů, a to v průběhu celého trestního řízení.

Řízení týkající se evropského zatýkácího rozkazu

16. Vykánávající členský stát by měl při zatčení zranitelné osoby zajistit uplatňování zvláštních procesních práv v řízení týkajícím se evropského zatýkácího rozkazu, jež jsou vedena v tomto doporučení.

Školení

17. Policisté, donucovací či soudní orgány činné v trestním řízení vedeném proti zranitelným osobám by měly absolvovat zvláštní školení.

ODDÍL 4

MONITOROVÁNÍ

18. Členské státy by měly Komisi informovat o opatřeních přijatých za účelem provedení tohoto doporučení do (36 měsíců po oznámení).

ODDÍL 5

ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

19. Toto doporučení je určeno členskými státy.

V Bruselu dne 27. listopadu 2013.

Za Komisi

Viviane REDING
místopředsedkyně